

Фарафонова Н. В.

Житомирский филиал Киевского института бизнеса и технологий

ОСОБЕННОСТИ СОВРЕМЕННОЙ МИГРАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА ОСНОВНЫЕ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПОКАЗАТЕЛИ

Резюме

Проанализирована миграционная ситуация в ЕС. Исследована взаимосвязь между миграционной политикой и социально-экономическим положением страны на примере Швеции и выявлены негативные изменения основных макроэкономических показателей. Проанализированы динамика и структура индексов глобальной конкурентоспособности Швеции и Украины как одного из основных показателей благосостояния нации. Установлено, что ухудшение макроэкономической ситуации в Украине может оказать негативное влияние на налаживание интеграции в формате Украина – ЕС.

Ключевые слова: Европейский Союз, миграционная политика, лица, ищущие убежища (беженцы), макроэкономические показатели, индекс глобальной конкурентоспособности.

Farafonova N. V.

Zhytomyr branch of the Kiev Institute of Business and Technology

FEATURES OF MODERN MIGRATION POLICY AND ITS INFLUENCE ON THE BASIC MACROECONOMIC INDICATORS

Summary

Analyzed the migration situation in the EU. Investigated the relationship between migration policy and socio-economic situation on the example of Sweden and found negative changes in basic macroeconomic indicators. Analyzed the dynamics and structure of the Sweden and Ukraine's Global Competitiveness Index, as one of the main indicators of the nation's welfare. It is researched that the deterioration of the macroeconomic situation in Ukraine can have a negative effect on the process of Ukraine-EU integration.

Key words: European Union, migration policy, people seeking asylum (refugee), macroeconomic indicators, the Global Competitiveness Index.

УДК [334.752:007]339.97

Хитра О. В.

Хмельницький національний університет

СИНЕРГЕТИЧНИЙ МЕХАНІЗМ СПІЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Розкрита синергетична сутність спільного підприємства як форми когерентного сполучення складових зовнішньоекономічних потенціалів різнонаціональних партнерів з метою підвищення ефективності їх участі у міжнародних економічних відносинах за рахунок генерування ефекту емерджентності. Встановлена роль спільних підприємств у посиленні нелінійності процесів глобалізації світової економіки та формуванні нових атрактивних структур її розвитку на сучасному етапі. Обґрунтована логіка поєднання процесів організації та самоорганізації в ході еволюції спільного підприємства як складної соціально-економічної системи, що демонструє часті відхилення від стану рівноваги і функціонує за принципами нелінійності, відкритості, дисипативності. Розглянуто процес розвитку спільного підприємства крізь призму теорій бифуркацій, атракторів та флуктуаційних впливів. Виконано порівняльний аналіз моделей менеджменту спільних підприємств з точки зору наявного в них потенціалу щодо інформаційного впорядкування системи та протидії ентропійним тенденціям.

Ключові слова: атрактор, бифуркація, емерджентність, ентропія, самоорганізація, синергізм, спільне підприємство, флуктуація.

Постановка проблеми. В умовах інтенсивного розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та глобалізації світової економіки особливо гостро постає проблема раціонального використання іноземних інвестицій. Як показує світовий досвід, найбільш високої ефективності можна досягти у разі гармонійного поєднання зусиль партнерів з різних країн, що втілюється у формі спільного підприємства.

Згідно з визначенням Комітету ОЕСР, спільні підприємства (СП) – це усі форми угод, завдяки яким діяльність двох або більше фірм функціонально інтегрується (не повністю, але частково); це можуть бути операції у сфері закупівель та продажу, НДДКР, видобутку природних ресурсів,

виробництва продукції, інжинірингу, будівництва тощо. У доповіді Європейської економічної комісії з питань спільного підприємства СП тлумачиться як підприємство, корпорація або товариство, створене двома або кількома компаніями, індивідами чи організаціями, принаймні одна з яких, мотивуючись отриманням прибутку, прагне до розширення своєї діяльності за рахунок нового бізнесу на довгочасній основі.

У вітчизняному законодавстві правовий простір для діяльності СП формується передусім положеннями Законів України «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про режим іноземного інвестування» та Господарського кодексу України. Так, у Законі «Про зовнішньоекономічну

діяльність» спільні підприємства трактуються як підприємства, що базуються на спільному капіталі суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, на спільному управлінні й на спільному розподілі результатів і ризиків [1]. Відповідно до Господарського кодексу, підприємство, у статутному капіталі якого іноземна інвестиція становить не менше десяти відсотків, визнається підприємством з іноземними інвестиціями [2]. Як зазначається у Законі «Про режим іноземного інвестування», іноземні інвестиції можуть здійснюватися, зокрема, у формі часткової участі у підприємствах, що створюються спільно з українськими юридичними і фізичними особами, або придбання частки діючих підприємств [3].

У західній літературі термін «joint venture» виник у Великобританії для позначення об'єднань, які займалися заморською торгівлею у XVI-XVII ст. Чимало дослідників схильні вбачати у промисловому підприємстві, заснованому в Пруссії у 1815 р. бельгійською фірмою «Кокеріль», прообраз одного з перших СП, оскільки і самі власники, і технологія виробництва були не бельгійськими, а англійськими. Приблизно з цього часу взаємне змішування капіталів різних країн, що супроводжувалося використанням техніки і технології різного національного походження, стає все більш інтенсивним. В період між двома світовими війнами спільне володіння одними й тими ж компаніями перепліталось з розподілом ринків збуту; у повоєнний період процес інтеграції промислово розвинутих країн отримав новий імпульс під впливом науково-технічної революції [4, с. 6-10].

На початку XX ст. СП набули значного поширення у сфері обігу, а всередині століття стали типовою формою організації виробництва монополістичним капіталом. Цьому сприяло чимало причин: прагнення «обійти» торгові бар'єри, покращити свої позиції у конкурентній боротьбі шляхом розподілу ринку, скоротити виробничі витрати, забезпечити мобілізацію капіталів тощо. Реалізація масштабних проектів висунула й сугубо технологічні завдання спеціалізації та кооперування виробництва, які втілюються у життя лише за умови узгодженості (інколи навіть синхронності) дій у багатонаціональному масштабі.

У зв'язку з процесом інтернаціоналізації ринків, збільшенням собівартості виробництва та постійним вдосконаленням технологій з'явилася тенденція до партнерства між конкуруючими підприємствами з метою подолання труднощів сучасного ринку. Якщо раніше метою створюваних спільних підприємств був дохід, одержуваний від реалізації товарів і послуг на внутрішніх ринках країн-засновників, то починаючи з середини 1990-х років майже половина СП перейшла до активних експортних операцій з третіми країнами.

Сьогодні в Україні, відповідно до Державних класифікаторів, не передбачена реєстрація підприємств з організаційно-правовою формою «спільне підприємство», і статистичною звітністю не здійснюється спеціальне відстеження динаміки створюваних СП. Втім, за даними окремих джерел, станом на 1 грудня 2012 р. в Україні було зареєстровано 4784 СП, створених до 1998 р. [5, с. 89]; порівняно з 1997 р., коли в Україні налічувалось 9901 СП, їх кількість зменшилась удвічі [6, с. 288].

Водночас, щоб проаналізувати масштаби розвитку спільного підприємництва за участю укра-

їнських суб'єктів господарювання, варто звернути увагу на тенденції прямого іноземного інвестування (табл. 1).

Таблиця 1
Участь України¹ у процесах прямого іноземного інвестування у 2010-2015 рр.

Станом на:	Прямі іноземні інвестиції в Україну, млн. дол. США	Прямі інвестиції з України, млн. дол. США
01.01.2010 р.	39175,7	6204,0
01.01.2011 р.	43836,8	6846,3
01.01.2012 р.	48991,4	6878,9
01.01.2013 р.	53679,3	6462,6
01.01.2014 р. ²	57056,4	6597,4
01.01.2015 р. ²	45744,8	6350,6
31.12.2015 р. ²	43371,4	6210,0

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя

² Без урахування частини зони проведення антитерористичної операції

Джерело: Офіційний сайт Державної служби статистики України (Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>)

Незважаючи на відносно скорочення прямих іноземних інвестицій упродовж 2014-2015 рр., надходження іноземного капіталу до економіки України є досить високими. За підрахунками В. С. Зайцева, І. А. Малюти, М. В. Бендосенка [5, с. 89], близько 80% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій є внесками іноземних партнерів до статутного капіталу створених СП. Основними формами залучення іноземних інвестицій є грошові внески та внески у вигляді рухомого чи нерухомого майна; внески у вигляді нематеріальних активів здійснюються досить рідко.

У більшості випадків інвестиції, які залучаються в Україну, спрямовані не на створення нових підприємств (і, відповідно, робочих місць), а на використання вже існуючих потужностей. Проте слід констатувати, що існує усталена група іноземних інвесторів, які сформували спільний бізнес в Україні з довгостроковою перспективою. З іншого боку, вкладення українських власників капіталу у спільні підприємства за кордоном є значно меншими, що також потребує аналізу причин такої закономірності.

Безумовно, природним середовищем для ефективного розвитку СП є ринкова економіка з притаманними їй нормативно-правовими і соціально-економічними регуляторами та відповідною інфраструктурою. Однак процеси створення та функціонування СП завжди пов'язані з низкою проблем, зумовлених різномірністю економічного, правового, політичного і соціально-культурного середовища країн-учасниць. Звідси виникає потреба у розробці такої моделі спільного підприємства, яка забезпечила б максимальну віддачу інвестованого міжнародного капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти спільного підприємництва досліджені у наукових працях багатьох українських та зарубіжних вчених. Вагомі напрацювання в означеній сфері належать таким науковцям: М. Бендосенко, В. Білошапка, М. Бріль, К. Весельська, Б. Вілперт, Н. Вознесенська, Л. Вороніна, Н. Гнатюк, Ю. Гохберг, Е. Грицюк, Б. Дацко, Н. Жуковська, В. Зайцев, К. Іванченко, О. Кахович, Ю. Кахович, П. Кіллінг, Л. Кіржнер, К. Клименко, І. Костенков, М. Кутузов, Т. Лепейко, Д. Лук'яненко,

Ю. Макогон, І. Малюта, Ю. Николаєв, В. Новицький, Ю. Олейников, Є. Панченко, О. Пестрецова, Н. Пітель, Л. Погребняк, С. Поліщук, Т. Попова, Н. Рак, О. Савіцька, Р. Савчук, Є. Смирнова, О. Ступак, Н. Томілін, С. Феногін, А. Філіпенко, В. Фрідман, К. Харріган, Н. Хвалинська, О. Чубукова та ін.

У багатьох працях, присвячених діяльності СП, акцентується увага на суперечливості їх економічної сутності. Як зазначав А. А. Манукян (СРСР, 1960-ті роки), головною причиною значного поширення спільних підприємств «є гнучкість цієї форми ... концентрації виробництва і капіталу. Утворення спільних товариств може «замінити» злиття монополій і організацію картелів, воно може маскувати існування картельної змови і бути її елементом, ступенем» [7, с. 42].

На наявність спільної власності на ресурси і виготовлену продукцію як невід'ємні ознаки СП вказує радянський економіст В. В. Кашин: «спільним підприємством прийнято називати таку форму господарсько-правового співробітництва з іноземним партнером, за якої створюється спільна виробнича база і виготовляється продукт, що перебуває у спільній власності партнерів» [8, с. 6]. За Є. Є. Смирновою та Н. В. Хвалинською, «спільні підприємства можна класифікувати як особливу форму асоційованої власності, специфіка якої полягає у розподілі між партнерами контролю над економічною діяльністю підприємства» [9, с. 8].

Сучасні українські дослідники розглядають спільні підприємства як безпосередню, найбільш глибоку та інтенсивну міжнародну кооперацію, де «обмін діяльністю відбувається прямо, в умовах безпосередньої сумісності праці кооперантів». Як стверджує Ю. О. Ніколаєв, у цій системі відбувається подальше поглиблення відносин товарного виробництва в умовах його широкої інтернаціоналізації [10, с. 8]. За переконанням К. Клименко, «кооперація на основі спільної власності партнерів та спільного управління частиною їх підприємницького капіталу має більш тривалий та стійкий характер, ніж інші форми міжнародного промислового кооперування» [11, с. 13-14]. Відтак, спільні підприємства відкривають широкі можливості для спеціалізації, концентрації, комбінування, диверсифікації виробництва, раціонального розміщення господарських одиниць, досягнення їх оптимальних розмірів та ін.

На відносній відособленості СП від материнських компаній акцентує увагу С. І. Феногін: «спільне підприємство – самостійна господарська одиниця, що, як правило, є технологічно й територіально відособленою, яка діє на основі угоди між учасниками, серед яких принаймні один – іноземна особа, на умовах спільного фінансування, управління, розподілу прибутків, ризиків та збитків, що несе самостійну відповідальність за своїми зобов'язаннями» [12, с. 14].

Розглянуті вище ознаки СП несуть в собі потужний потенціал синергізму, економічний базис якого вперше сформулював І. Ансофф [13] таким чином: результат спільних зусиль кількох бізнес-одиниць здатен перевищити результуючий показник їх самостійної діяльності у випадку використання сильних сторін і можливостей та мінімізації слабких сторін і нейтралізації ризиків. Активізація й інтенсифікація системоформуючих зв'язків у складних (гетерогенних) системах, як стверджує І. Г. Фадеева, може викликати когерентні (узгоджені у просторі і часі) колективні ефекти, в яких дія різнорідних за природою сил

може викликати якісні переходи (точки біфуркації), за яких ефективність функціонування системи зростає неадекватно зовнішнім впливам [14, с. 52]. З такої точки зору, спільне підприємство містить у собі потенціал стрибкоподібної зміни економічної ефективності зовнішньоекономічних операцій, що здійснюються на глобалізованих ринках.

Як зазначає О. М. Одінов, синергізм – це унікальні ресурси, невидимі активи, які виявляються й починають діяти тільки тоді, коли замість незалежного «вслування у своєму човні» організовується спільна діяльність з використання загального досвіду, поєднуються окремі види бізнесу в один ланцюговий процес, створюються спільні виробництва, логістичні системи, агропромислові комплекси, інноваційні кластери, стратегічні альянси [15, с. 66]. Доцільно також вживати поняття «синергія альянсу», що, за тлумаченням І. В. Яцкевич, виникає у разі мобілізації переваг учасників «за рахунок ефективного злиття знань, навичок, фінансових засобів, технологій, інфраструктури, засобів виробництва тощо» [16, с. 34].

О. В. Сергеева розглядає стратегічне партнерство як форму довгострокової договірної взаємодії підприємств з приводу досягнення ними стратегічних цілей та набуття конкурентних переваг на основі спільного використання ресурсів, урахування соціально-економічних інтересів партнерів, поділу відповідальності, ризиків та результатів, а також отримання синергетичного ефекту [17, с. 347]. Під синергійним ефектом стратегічної взаємодії О. М. Гребешкова пропонує розуміти зміну ефективності діяльності підприємства внаслідок взаємодії з іншими економічними організаціями, що зумовлюється виникненням так званого ефекту емерджентності та супроводжується частковою втратою кожним з партнерів їх стратегічної автономності [18, с. 82]. Крім того, формування системи взаємовигідних відносин між підприємствами можливе за умови оптимального розподілу синергійного ефекту, що здатний забезпечити баланс інтересів усіх елементів системи (тобто групи підприємств) [19, с. 18].

Заслугує уваги точка зору Н. І. Гнатюк: «спільне підприємство ... є знаряддям досягнення економічної мети, що виходить за потенційні можливості кожного з окремих учасників. ... Поєднання в межах спільних підприємств різноманітних ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових, природних, технологій, інформації тощо) за принципом їх найвищої порівняльної ефективності дає змогу досягти сукупної економії витрат виробництва як окремим партнерам, так і країнам-учасникам в цілому» [20, с. 9-10]. О. О. Кахович та Ю. О. Кахович до мотивів створення спільного підприємства також відносять ефект синергії: «дане поняття відтворює той випадок, за якого поєднання деяких факторів (сил, потенціалів, процесів) здатне забезпечити підсумковий результат, який перевищує просту суму потенціалів, які беруть участь у даному процесі» [21, с. 38].

Синергізм спільних підприємств проявляється і в тому, що їх створення прискорює впровадження міжнародних стандартів якості і сучасних технічних регламентів, що у свою чергу сприяє підвищенню якості продукції. Крім того, К. А. Весельська акцентує увагу на позитивній ролі СП у залученні сучасних методів міжнародного маркетингу та передового управлінського досвіду. Як наслідок, для підприємств, що перебувають у

спільній власності, характерний високий рівень інноваційної культури. Дослідниця зазначає, що для посилення інноваційно-інвестиційного потенціалу необхідно ґрунтовно підбирати партнерів, керуючись принципом отримання синергійного ефекту [22, с. 167].

Загалом, варто погодитись з думкою Н. О. Рак, що в умовах інтернаціоналізації відбувається певна еволюція змісту поняття «спільне підприємство»: від традиційного його розуміння як форми підприємництва, яка ґрунтується на залученні іноземних партнерів до формування акціонерного капіталу підприємства, до розуміння спільного підприємства як процесу синергії різних форм зовнішньоекономічної взаємодії. Підкреслюючи роль інтелектуального капіталу у виникненні явища синергізму, дослідниця зазначає: «синергійний ефект СП обумовлюється емерджентним об'єднанням конкурентних переваг партнерів, за якого зростаючого значення набуває спільне використання нематеріальних активів» [23, с. 6].

Цілком слушною також є позиція К. А. Карачарової: «загальна мета спільного володіння власністю партнерами полягає в одержанні й посиленні взаємодоповнюючої дії активів двох або декількох підприємств, сукупний результат якої набагато перевищує суму результатів окремих дій цих підприємств». Однак, «крім єдиних цілей спільного підприємства кожен учасник може мати власні цільові настанови й мотиви, і вони далеко не завжди збігаються, а часом вступають у протиріччя один з одним» [24, с. 110]. А отже, досягнення ефекту синергізму не є «автоматичним результатом» створення спільного підприємства. Цей ефект є наслідком реалізації чітко сформованої і послідовно здійснюваної стратегії інтеграції початкових внесків та координації оперативних дій всіх учасників.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність низки досліджень, синергетичні аспекти спільного підприємства досі потребують більш глибокого обґрунтування, з огляду на неоднозначність ролі СП у процесах глобалізації світової економіки.

Формулювання цілей статті. Основними цілями проведеного дослідження є: обґрунтування синергетичної сутності спільного підприємства, що відіграє важливу роль у посиленні нелінійності процесів глобалізації світової економіки; пояснення логіки біфуркаційних трансформацій організаційно-економічного механізму спільного підприємства, що відбуваються завдяки гармонійному поєднанню чинників організації й самоорганізації у процесі вибору та реалізації стратегічної цілі, або атрактора розвитку СП; здійснення порівняльного аналізу моделей менеджменту СП у контексті оцінювання перспектив досягнення системою ентропійно-інформаційного балансу.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи характеристики СП у контексті синергетичної парадигми (рис. 1), доречно вказати

на надвисокий рівень складності цієї економічної системи, нелінійний характер взаємодії партнерів, труднощі з досягненням балансу інтересів, розподілом ризиків і прибутків, а також часткове порушення традиційних причинно-наслідкових зв'язків, неповну детермінованість і багатоваріантність обраної стратегії співробітництва.

На основі узагальнення існуючих напрацювань сформулюємо авторське визначення синергізму СП: синергізм спільного підприємства – це ефект стрибкоподібної зміни ефективності здійснення зовнішньоекономічних операцій, що базується на виробленні партнерами з різних країн такої стратегії співробітництва, яка дозволяє за рахунок гармонійного поєднання економічних інтересів та інвестиційних внесків (в тому числі комбінування знань, навичок, фінансових ресурсів, технологій, інфраструктури, засобів виробництва тощо), раціонального поділу відповідальності, ризиків та результатів досягати оптимального рівня використання належних їм ресурсів (з урахуванням можливостей глобального бізнес-середовища) і нейтралізації «слабких місць» їх економічних потенціалів (з попередженням загроз з боку зовнішнього середовища). Означений ефект, таким чином, є своєрідною точкою оптимуму між партнерськими та конкурентними відносинами, розбіжності між якими перестають бути принциповими в умовах побудови «мережевої економіки».

Безумовно, за допомогою створення спільних підприємств, як стверджує Н. З. Жуковська, успішно розв'язуються такі питання, як удосконалення зовнішньоекономічних відносин між країнами; впровадження нових прогресивних технологій, «ноу-хау»; завоювання нових ринків збуту; підвищення ефективності господарювання; наближення до міжнародних стандартів; забезпечення зайнятості населення; набуття міжнародного досвіду у сфері менеджменту [25, с. 6-7].

Разом з тим, виключно нелінійною є роль СП у розвитку конкурентних відносин: з одного боку, завдяки спільним підприємствам конкуренція посилюється (з появою на ринку нових конкурентів, що привносять технологічні, продуктові, управлінські інновації), а з іншого – обмежується (у разі встановлення контролю над значною частиною ринку і, особливо, якщо СП створюються на основі вертикальних виробничих зв'язків між фірмами, які раніше були конкурентами). У цьому,

Рис. 1. Синергетичні властивості спільного підприємства

на нашу думку, проявляється роль СП у посиленні нелінійності світової економіки (рис. 2).

Як зазначають О. І. Гонти й Д. С. Пілевич [26, с. 92], інтернаціоналізацію господарської діяльності можна визнати лінійним процесом, оскільки існує прямий зв'язок між поглибленням міжнародного поділу праці і зростанням її сукупної продуктивності в межах країн-учасниць; натомість наслідки глобалізаційних процесів виявляються принципово відмінними для різних за рівнем розвитку країн, а результати не мають прямої залежності від масштабів використаних ресурсів. Глобальна економіка, набуваючи ознак дисипативності (або системної розпорошеності), починає розвиватися за принципами гетерогенності її системних утворень, за логікою економічної конвергенції. Глобалізація знаходить свій прояв в інтенсифікації обміну інформацією, працівниками, ідеями, технологіями, науковими досягненнями (і цьому, безумовно, сприяє створення значної кількості СП). Передумовою таких обмінів є наростання відкритості економічних систем, а наслідком – посилення нерівноважності процесів, що відбуваються в них.

Посилення співпраці та взаємозалежності між економічними суб'єктами створює середовище, дещо відмінне від конкурентного. Функції ринку девальвуються внаслідок знецінення механізму конкуренції, антиподом якої стають механізми конвергенції. Нова модель «співпраці – конкуренції» розглядається як «вищий ступінь гармонізованої складності», що набуває ознак «синтезу центрів» (поліцентричності), коли суб'єкти глобалізації, які зближуються та взаємодіють, не поглинаються один одним, не втрачають своєї оригінальності, а, самозбагачуючись, залишаються самими собою. Головні зусилля спрямовуються на

збереження відмінностей між окремими партнерами за одночасного визнання спільних цінностей бізнесу і прагнення до досягнення спільних цілей шляхом активного включення до процесів прийняття рішень.

Варто погодитись з І. Г. Фадєєвою, що «основними механізмами формування синергічних ефектів у складних системах є синергічна місія і система цілей корпорацій; технологічні та організаційні інновації; комбінаторика чинників виробництва, яка призводить до емерджентності і синергізму; активізація організаційно-економічних та управлінських структур корпорації, що відповідають за розвиток; інтеграція, кооперація та інші інституціональні форми співпраці» [27, с. 7].

Разом з тим, ефект синергізму може мати як позитивний, так і негативний (дисинергійний) прояв. Як показав досвід, у самих передумовах створення СП приховані основи майбутніх суперечностей і відносної нестабільності існування цих підприємств. Наприклад, доступ до ринку як взаємовигідний фактор, необхідний при створенні СП, по мірі насичення ринку втрачає своє значення, особливо у тому випадку, коли партнери не є прямими конкурентами. Щодо перспектив доступу до передової технології, актуальними залишаються «технологічні конфлікти»: технологія, що швидко змінюється, може, з одного боку, посилювати взаємозалежність між засновниками і СП, а з іншого – бути дестабілізуючим фактором для функціонування останніх. Учасники вдаються до створення СП на етапі впровадження технологічно нової продукції з метою розподілу витрат і ризиків капіталовкладень, однак по мірі стандартизації технологічних процесів потреба в СП зменшується. Чим швидше змінюються умови конкуренції, тим менш привабливими стають СП. Чим мобільніші активи фірми, що забезпечують їй конкурентні переваги, тим менш тривалим буде співробітництво засновників з тими чи іншими партнерами (збільшення капіталовкладень в СП надає стабільності їх існуванню, але водночас призводить до зменшення їх мобільності). З одного боку, прагнення до максимізації прибутку, отриманого СП, зумовлює необхідність збільшення додаткових капіталовкладень, а з іншого – ризик втрати контролю над діяльністю СП, можливість перетворення його у відокремлений товаровиробник стримує авансування засновниками додаткових капіталовкладень. Конфлікти між СП і виробничими підрозділами фірм-засновників також бувають пов'язані з різним періодом отримання прибутку, що визначається різною швидкістю обігу і розмірами авансованого капіталу. Між СП і філіалами фірм-засновників розгортається конкуренція за ринки збуту (особливо якщо ринки збуту продукції СП не визначені і є потреба створювати спеці-

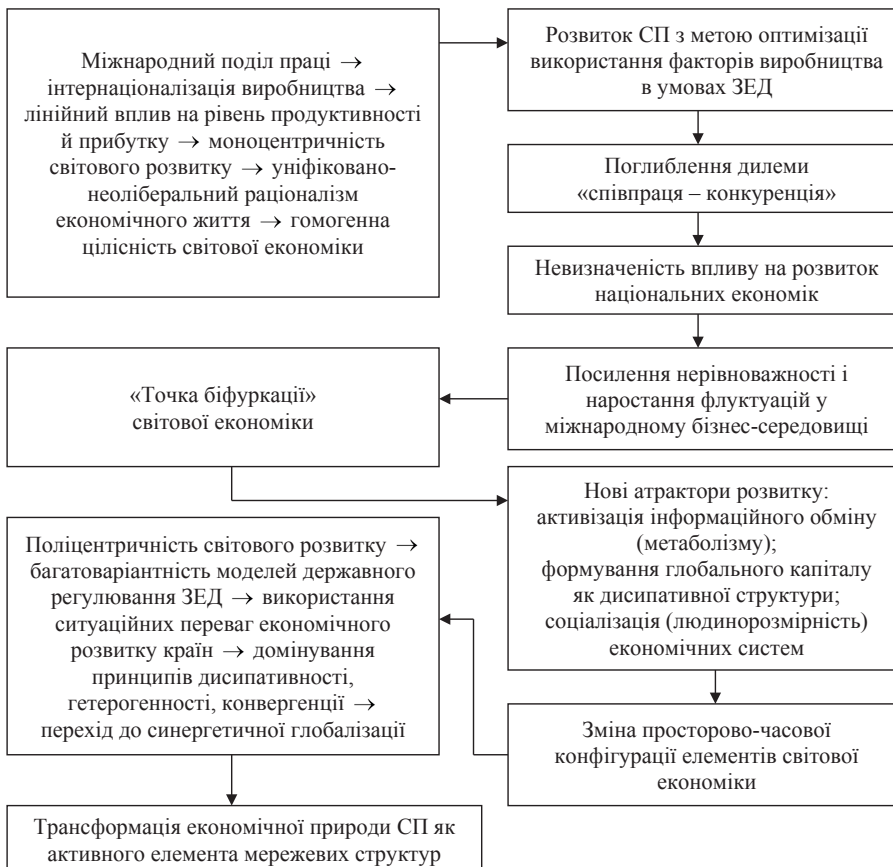

Рис. 2. Роль СП у наростанні нелінійності процесів глобалізації

альну збутову мережу), поставки сировини, отримання додаткових капіталовкладень.

Таким чином, суперечливість і потенційна конфліктність закладені у самій природі спільного підприємництва. Нелінійність економічної системи «спільне підприємство» полягає у тому, що воно виступає, з одного боку, як самостійний суб'єкт господарювання, а з іншого – як інструмент для реалізації намірів материнських компаній (табл. 2).

Рішення про створення СП асоціюється з проходженням переломних «точок біфуркації», численними флуктуаціями, наростанням ентропії і, врешті-решт, вибором атратора як аналога узгодженої місії спільного підприємства, що, по суті, виступає похідною від бізнес-цілей материнських компаній (рис. 3).

Спільне підприємство є яскравим проявом системи, функціонування якої відбувається під впливом постійного чергування процесів організації (рішення про створення СП у певний період часу, на певному ринку та у певній галузі приймають засновники, які упродовж всього часу здійснюють контроль за результатами) та самоорганізації (спільне підприємство виступає на ринку як самодостатня господарська одиниця, що під впливом різноманітних флуктуацій може «переродитися» з дочірньої компанії кількох співзасновників на об'єкт одно-

особного володіння, диверсифікувати діяльність, змінити ринкову орієнтацію і навіть стати конкурентом для материнських компаній) (рис. 4).

Особливу роль у розвитку спільного підприємства відіграє просторово-часовий аспект самоорганізації. Зокрема, просторовий аспект проявляється у тому, що засновники СП розглядають місце оптимального розміщення капіталу не тільки з позицій оптимізації вартості факторів виробництва, а також виходячи зі специфіки регіону, насамперед місцевої вартості трансакцій, обумовлених якістю і сталістю ринкових і політичних інститутів та обсягу внутрішнього ринку.

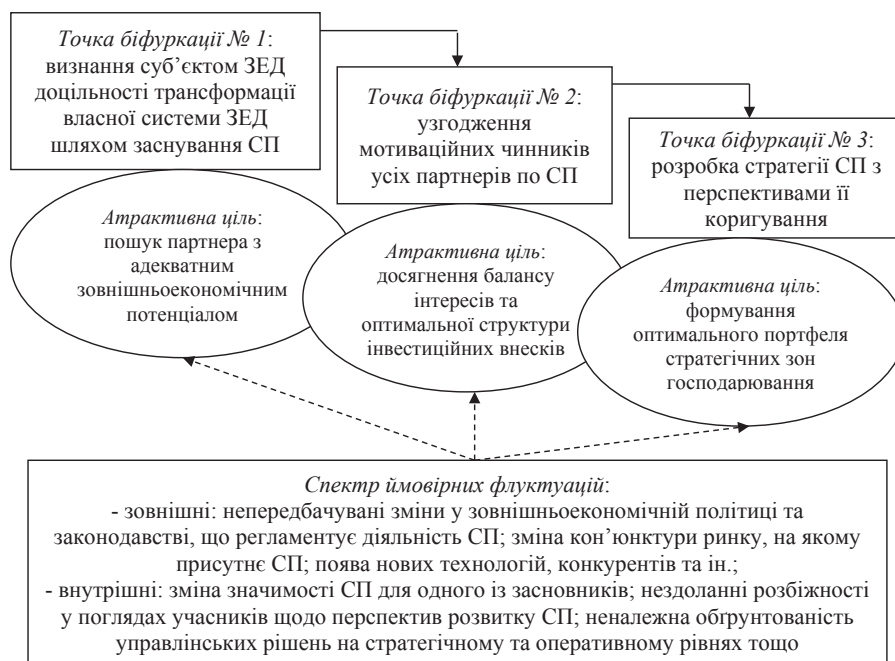

Рис. 3. Основні точки біфуркації та характер флуктуаційних впливів, що визначають рух СП до стратегічних цілей (атраторів еволюції)

Таблиця 2

Еволюція підходів до інтерпретації відносин між СП та його засновниками

Назва теорії	Короткий зміст	Передумови оптимізації відносин	Ймовірні проблеми
1. Теорія ресурсного внеску	СП трактується як поєднання матеріальних і нематеріальних ресурсів фірм-засновників	Оптимальний розподіл ресурсів досягається шляхом координації, яка здатна забезпечити економію і на масштабах, і на гнучкості діяльності	Цінність ресурсного внеску кожного з учасників може суттєво змінюватися з часом
2. Теорія агентства	Взаємостосунки між засновниками і СП розглядаються як різновид стосунків між «патроном» і його «агентом»	Контракт між «патроном» і «агентом» повинен забезпечити ефективність використання інформації та мінімізувати витрати, пов'язані з ризиком	Високий ступінь ієрархічності відносин звужує ініціативність менеджменту СП
3. Теорія соціальних обмінів	Розглядається вплив довіри, влади, співробітництва і конфліктів на характер взаємостосунків	Фактор довіри оптимізує міжособистісні, міжгрупові і міжфірмові стосунки	Прагнення до нарощування соціального капіталу і соціального ефекту може обумовити відносно зниження рівня економічного прагматизму
4. Теорії трансакційних витрат та інтерналізації	Гармонізація контрактної взаємодії, яка об'єднує зусилля учасників з метою забезпечення адаптивності та безперервності їх відносин, стає джерелом економічної цінності	Інтерналізація дозволяє знизити координаційні витрати, пов'язані зі здійсненням контрактів із зовнішніми партнерами	Можливе зростання витрат на проведення внутрішньофірмового моніторингу
5. Теорія самоорганізації	Нелінійність відносин полягає у тому, що СП виступає, з одного боку, як самостійний суб'єкт господарювання, а з іншого – як інструмент реалізації намірів материнських компаній	Лібералізація контролюючих функцій з боку засновників активізує ініціативність керівництва СП та його незалежність у баченні перспектив економічного розвитку	В умовах слабкого контролю стратегічні орієнтири СП можуть суперечити інтересам засновників та призвести до зниження їх доходів від спільного бізнесу

З цієї точки зору варто згадати ідею створення так званих «СП-тандемів»: створення одночасно двох СП в обох країнах-учасниках, з рівними частками у капіталах. Ця модель, по суті, наближена до структури транснаціональних корпорацій з розгалуженою мережею підприємств за кордоном, які охоплюють різні ланки відтворювального циклу, приносять максимум доходів і забезпечують тривалість маркетингу на світових товарних ринках.

Принципове значення має й те, що синергетика розглядає перетворення рівноваги у простір, в межах якого розширюється поле маневру і виявляється множинність різних життєздатних рішень економічної структури. Зокрема, географічна дисперсія зовнішньоекономічної діяльності СП (так само, як і ТНК) є «новою якістю динамічної рівноваги у просторі, що дає таким формам організації економічних систем життєздатність, незалежність від зовнішніх управлінських впливів та потенціал трансформації простору у зоні реалізації власних інтересів» [28, с. 82-83]. А отже, досить вагомою є роль спільних підприємств в ініціюванні трансформацій економічного простору, в якому вони здійснюють зовнішньоекономічні операції.

Часовий ракурс самоорганізації СП полягає у прискореному розвитку зовнішньоекономічної діяльності, що зазвичай набуває характеру «стрімкого, майже вибухового формування глобальних відтворювально-інвестиційних циклів» [28, с. 90].

Крім того, на прикладі спільного підприємства можна простежити закономірності зростання ентропії та її зниження в результаті інформаційного впорядкування. Як зазначає О. Ю. Чаленко [29, с. 23], ентропія в економіці включає як втрати руху матерії, так і втрати людської діяльності (управлінської, виробничої, інтелектуальної, ресурсної), які мають симбіотичний характер. Наприклад, планування має яскраво виражений

управлінський характер, дає можливість досягти поставленої мети з використанням заданих ресурсів процесу, а помилки планування визначаються як ентропія людської діяльності. Проте можуть відбутися непередбачувані зміни ресурсів (ентропія природних процесів), які істотно впливають на процес, не даючи змоги досягти запланованого результату. Це вимагає створення стратегічних і поточних планів, які коригують людську діяльність залежно від змін ентропії природи.

На думку Ю. В. Буднікової [30, с. 147-148], в економіці ентропія тісно пов'язана з показником інвестиційної привабливості підприємства, і високий показник ентропії вказує на недосконалість управління в аспекті використання інформації, отриманої ззовні. З метою її мінімізації підприємство повинне, наприклад, усунути з організаційної структури елементи, які виконують дублюючі функції; ентропія підприємства знижується завдяки тому, що зменшується кількість точок біфуркації та станів невизначеності.

Негативна ентропія (негентропія) – це наявність процесів упорядкування, зростання зв'язків між елементами системи. Кожна економічна система, намагаючись зберегти свою структурну стабільність, стійкість, протидіє ентропії через інформаційну активність, досягаючи тим самим прийнятого рівня стійкості. У цьому контексті доречно навести визначення В. А. Даниленка: стійкість – це властивість системи, яка є результатом інформаційних процесів щодо контролю матеріальних та енергетичних потоків у системі з метою протидії наростанню ентропії шляхом забезпечення оптимального балансу порядку та хаосу [31, с. 258]. При цьому, як зазначає дослідник, завдання максимізації стійкості полягає не у повному усуненні ентропії, а в забезпеченні оптимального рівня співвідношення між порядком і хаосом, яке, з одного боку, запобігало б виникненню некерованих процесів, а з іншого – не перешкоджало функціонуванню механізмів саморегуляції [31, с. 263-264]. Зокрема, зниження ентропії за рахунок зовнішніх жорстких правил зробить систему неадаптивною, оскільки певна міра хаотичності, непередбачуваності в критичних умовах спроможна продукувати резерви для її адаптації. Так, керівництву СП потрібно своєчасно діагностувати критичні точки (точки біфуркації) з метою попередження небажаного дисбалансу у взаємовідносинах із засновниками. Ще один важливий момент в управлінні – це ідентифікація атракторів з поділом останніх на бажані (компромісні) та небажані (такі, що можуть погіршити або зруйнувати партнерські відносини).

Управлінські відносини за синергетичного підходу формуються як суб'єктно-об'єктні. Керованість в них розглядається не як постійна тотальна підконтрольність, а як точкове підпорядкування з акцентом на самоорганізації (автономії, незалежності). Завдяки такій взаємодії протилежностей відбувається

Рис. 4. Логіка поєднання організаційних і самоорганізаційних аспектів розвитку спільного підприємства

постійне коригування вектора розвитку продуктивних для усіх зацікавлених сторін (і системи в цілому) відносин, а наявні протиріччя з фактора дезорганізації перетворюються у джерело соціальної синергії.

Мета управлінського впливу полягає у прийнятті керівництвом важливих управлінських рішень з можливих варіантів розвитку, що допомагають забезпечити кращу самоорганізацію системи, зменшити або повністю усунути такі перепони, як можлива часткова закритість та лінійність системи, забезпечити кращий зворотний зв'язок та інтеграцію. Модель життєздатності системи базується на законі необхідного розмаїття, який вимагає, щоб набір управлінських реакцій був не менш багатим, ніж набір можливих станів системи; і, власне, у цьому синергетичні підходи до управління відрізняються від більш традиційних, заснованих на ієрархічності і повторюваності спеціалізованих процесів в рамках управлінської структури.

Також існує думка, що хоча управлінський вплив має велике значення, особливо на ранніх і перехідних етапах розвитку системи (стан хаосу), його потрібно поступово зменшувати, спрямовуючи всі зусилля на створення умов, за яких система з мінімальним втручанням або без нього буде переходити на рівень більшої організованості. Іншими словами, управління повинне створити такий баланс зовнішніх і внутрішніх сил, щоб система не деградувала, а також відкрити нові можливості для переходу на більш високий рівень розвитку через досягнення ефекту синергії [32, с. 130].

На нашу думку, кожна з відомих моделей менеджменту СП (рис. 5) містить в собі як ризики нестримного зростання ентропії під час прийняття управлінських рішень, так і передумови для негентропійного налаштування системи на більш високий рівень інформаційної впорядкованості та інноваційності. Синергетична модель управління забезпечує, по-перше, на основі правильного визначення потреб та інтересів системи виведення її на власні напрямки трансформації; по-друге, виявлення еволюції системи на базі принципів самоорганізації та самоуправління; по-третє, налагодження інформаційних зв'язків з іншими відкритими системами й навколишнім середовищем; по-четверте, створення трансформаційного потенціалу в самій системі за рахунок безперервної взаємодії її компонентів.

Висновки і пропозиції. Згідно з синергетичним баченням, глобалізація світової економіки супроводжується непередбачуваними флуктуаціями, проходженням точок біфуркації та конкуренцією атрактивних структур. Одну з провідних ролей у цих процесах відіграють спільні підприємства, у яких концентрується потужний ефект синергізму за рахунок спільних інтересів партнерів, взаємодоповнення складових їх зовнішньоекономічних потенціалів, справедливого розподілу ризиків і доходів від спільної власності.

Спільні підприємства доцільно розглядати як складну соціально-економічну систему, яка, з одного боку, прагне рівноваги (у відносинах партнерів), але, з іншого боку, чимало чинників обумовлюють її відхилення від стаціонарного (гомеостатичного) стану. Для підтримання рівноваги в СП реалізуються загальновідомі організаційні механізми, тоді як нерівноважний стан асоціюється зі здатністю системи до самоорганізації. Самоорганізація пов'язана з проходженням безлічі точок біфуркації, в яких відбуваються якісні

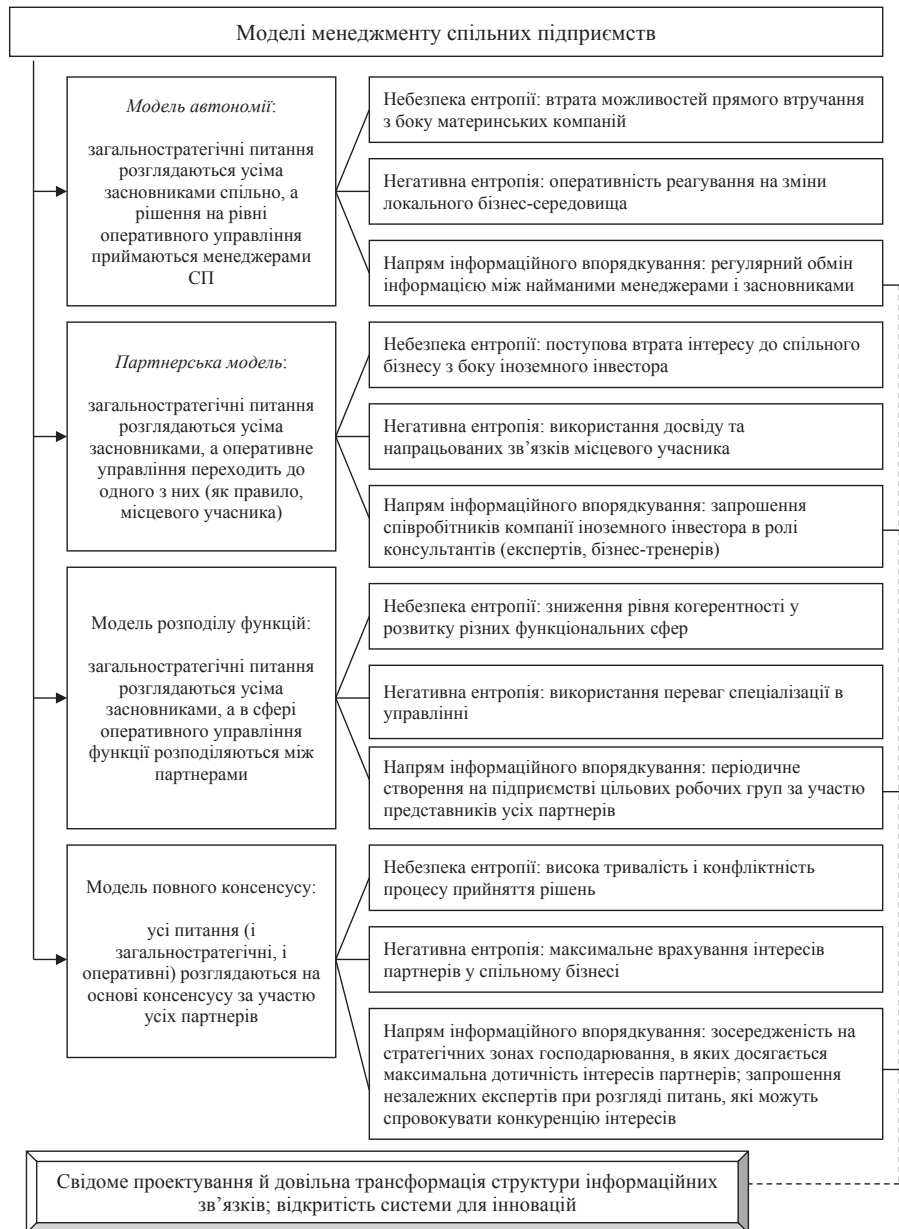

Рис. 5. Порівняльний аналіз моделей менеджменту СП у контексті перспектив досягнення ентропійно-інформаційного балансу

перетворення системи. Зокрема, СП, початково виконуючи роль дочірньої компанії стосовно засновників, з часом перетворюється (не лише де-юре, але й де-факто) у повноправного учасника міжнародних економічних відносин, який у деяких випадках може протиставити власну лінію поведінки тій, що була продиктована материнськими компаніями, і навіть стати їх конкурентом на окремих ринках та /або в галузях діяльності.

Високий рівень диверсифікованості зовнішньоекономічної діяльності СП, охоплення значної кількості територіальних ринків, відносно маніпулювання часовим чинником провокують, таким чином, непередбачувану зміну просторово-часової конфігурації світової економіки та вихід її на новий аттрактор еволюції.

Вибір моделі управління СП доречно здійснювати на засадах ентропійно-інформаційного балансу, що дає змогу виявити ризики неконтрольованого

зростання ентропії і, водночас, передбачити способи її мінімізації за рахунок постійного моніторингу і трансформації інформаційних зв'язків системи, підвищення рівня її інноваційності.

Результати виконаного дослідження можуть бути використані у процесі формування організаційної структури управління СП, що має базуватися на знаннях про загальносистемні принципи самоорганізації складних систем та забезпечувати пошук і використання оптимальних внутрішніх резервів, достатніх для самоструктуризації системи в нечітких умовах розвитку без використання значних матеріальних і часових ресурсів.

Перспективи подальших досліджень в обраному напрямку полягають у необхідності розробки алгоритму оцінювання ефекту синергізму СП та ступеня його поширення на пов'язані зі спільним підприємством соціально-економічні системи мікро-, мезо- й макrorівня.

Список літератури:

1. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
2. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Про режим іноземного інвестування : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>
4. Костенков И. Совместные компании в международной деловой практике / И. Костенков. – М. : Международные отношения, 1982. – 96 с.
5. Зайцев В. Є. Роль спільних підприємств у розвитку національного господарства України [Електронний ресурс] / В. Є. Зайцев, І. А. Малюта, М. В. Бендосенко // Вісник Академії митної служби України. Серія : Економіка. – 2013. – № 1 (49). – С. 88-96. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2013_1_15.
6. Савіцька О. П. Проблеми та тенденції розвитку спільних підприємств України [Електронний ресурс] / О. П. Савіцька, Х. М. Дюс // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.1. – С. 284-290. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnlut_2014_24.
7. Завьялов П. С. Кооперация в мире капитала: Международные аспекты промышленного кооперирования / П. С. Завьялов. – М. : Мысль, 1979. – 215 с.
8. Кашин В. В. Рубль плюс доллар: как организовать совместное предприятие / В. В. Кашин. – М. : Мол. гвардия, 1989. – 336 с.
9. Смирнова Е. Е. Совместные предприятия: закономерности возникновения и перспективы развития / Е. Е. Смирнова, Н. В. Хвальнская. – М. : Изд-во МГУ, 1988. – 164 с.
10. Ніколаєв Ю. О. Економічні проблеми розвитку спільних підприємств на сучасному етапі : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.01.01 / Ю. О. Ніколаєв; Дніпропетр. держ. аграрний ун-т. – Дніпропетровськ, 1997. – 17 с.
11. Клименко К. О. Створення спільних підприємств як засіб включення України у світогосподарські зв'язки : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.05.03 / К. О. Клименко; НАН України; Ін-т світ. ек-ки і міжнар. відн. – К., 1995. – 24 с.
12. Феногін С. І. Роль спільних підприємств у процесі ринкової трансформації економіки України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.14 / С. І. Феногін; Київ. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 1993. – 18 с.
13. Ансофф И. Синергизм и деловые способности компании / И. Ансофф, Э. Кемпбелл, К. С. Лачс // Стратегический синергизм. – СПб. : Питер, 2004. – С. 36-58.
14. Фадеева І. Г. Сутність корпоративного управління та основи формування системно-синергічного підходу до оцінки його ефективності [Електронний ресурс] / І. Г. Фадеева // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2013. – № 6. Т. 1. – С. 46-54. – Режим доступу : http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/VKNU-ES-2013-N6-Volume1_206.pdf
15. Одінцов О. М. Оцінка результативності функціонування підприємств агропродовольчого ринку з урахуванням синергічного ефекту [Електронний ресурс] / О. М. Одінцов // Економіка АПК. – 2014. – № 3. – С. 65-71. – Режим доступу : <http://eaprk.org.ua/contents/2014/03/65>
16. Яцкевич І. В. Оцінювання ефекту синергії альянсу [Електронний ресурс] / І. В. Яцкевич // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 2. – С. 33-38. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2014_2_6
17. Сергеева О. В. Концепція синергізму в обґрунтуванні ефективності стратегічного партнерства підприємств: теоретико-методичний аспект [Електронний ресурс] / О. В. Сергеева // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2012. – № 1 (5). Том 2. – С. 346-355. – Режим доступу : <http://duep.edu/uploads/vidavnitstvo-15-16/13584.pdf>
18. Гребешкова О. М. Ефективність стратегічного партнерства підприємств: проблеми виявлення та способи оцінки [Електронний ресурс] / О. М. Гребешкова // Економіка та підприємництво : зб. наук. праць молодих учених та аспірантів; ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана»; відп. ред. С. І. Дем'яненко. – 2009. – Вип. 22. – С. 78-84. – Режим доступу : <http://ir.kneu.kiev.ua:8080/handle/2010/496>
19. Вовк В. М. Синергетична парадигма управління підприємством в конкурентному середовищі [Електронний ресурс] / В. М. Вовк, Н. І. Камінська, І. М. Шиш // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія : Економічні науки. – 2012. – № 1 (56). Том 2. – С. 14-23. – Режим доступу : <http://econjournal.vsaau.org/files/pdfa/618.pdf>
20. Гнатюк Н. І. Спільне підприємництво в умовах ринкової трансформації економіки України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.01.01 [Електронний ресурс] / Н. І. Гнатюк; Львів. держ. ун-т ім. І. Франка. – Л., 1999. – 20 с. – Режим доступу : <http://library.nuft.edu.ua/ebook/file/08.01.01gnatiuk.pdf>
21. Кахович О. О. Мотиви створення спільних підприємств як одного із видів зовнішньоекономічної діяльності [Електронний ресурс] / О. О. Кахович, Ю. О. Кахович // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 6. – С. 38-40. – Режим доступу : http://www.investplan.com.ua/pdf/6_2012/11.pdf
22. Весельська К. А. Формування конкурентних переваг спільних машинобудівних підприємств [Електронний ресурс] / К. А. Весельська // Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. – 2014. – Вип. 4. – С. 164-168. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkdpu_2014_4_29

23. Рак Н. О. Спільне підприємництво і шляхи підвищення його ефективності : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.02 / Н. О. Рак; Харк. держ. екон. ун-т. – Х., 2002. – 17 с.
24. Карачарова К. А. Аспекти управлінських рішень у спільному бізнесі / К. А. Карачарова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 32. – С. 110-114.
25. Жуковська Н. З. Стратегія розвитку спільного підприємництва в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.02 / Н. З. Жуковська; НАН України; Ін-т регіон. досліджень. – Л., 2000. – 19 с.
26. Гонта О. І. Міждисциплінарні підходи до обґрунтування інвестиційної політики держави в умовах транснаціоналізації економіки [Електронний ресурс] / О. І. Гонта, Д. С. Пілевич // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2011. – № 2 (10). – С. 86-94. – Режим доступу : [http://nvisnik.geci.stu.cn.ua/pdf/2011/nv_2\(10\)/086-093.pdf](http://nvisnik.geci.stu.cn.ua/pdf/2011/nv_2(10)/086-093.pdf)
27. Фадєєва І. Г. Синергетичний підхід у координуванні роботи підсистем нафтогазовидобувних підприємств корпоративної структури [Електронний ресурс] / І. Г. Фадєєва // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 2. – С. 6-11. – Режим доступу : http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2015/3.pdf
28. Гонта О. І. Синергетичний підхід до формування політики транснаціоналізації економіки регіонів [Електронний ресурс] / О. І. Гонта // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2009. – № 2 (3). – С. 77-90. – Режим доступу : http://nvisnik.geci.stu.cn.ua/pdf/2010/nv_2/gonta.pdf
29. Чаленко О. Ю. Самоорганізація, ентропія в природі та економіці [Електронний ресурс] / О. Ю. Чаленко // Наука та інновації. – 2013. – Т. 9. № 4. – С. 13-24. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/scinn_2013_9_4_3.
30. Буднікова Ю. В. Управління ентропією з метою підвищення інвестиційної привабливості підприємства / Ю. В. Буднікова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2013. – № 41. – С. 147-150.
31. Даниленко В. А. Синергетичний підхід в дослідженні стійкості економічних систем [Електронний ресурс] / В. А. Даниленко // Теоретичні та прикладні питання економіки : зб. наук. праць. – 2009. – Вип. 20. – С. 257-265. – Режим доступу : http://tppe.econom.univ.kiev.ua/data/2009_20/Zb20_37.pdf
32. Данчук В. Д. Концепція системно-синергетичного підходу в управлінні проектами [Електронний ресурс] / В. Д. Данчук, Ю. С. Лемешко, Т. А. Лемешко // Вісник НТУ. – К. : НТУ, 2012. – Вип. 26. – С. 128-133. – Режим доступу : http://publications.ntu.edu.ua/visnyk/26_2_2013/128-133.pdf

Хитрая Е. В.

Хмельницький національний університет

СИНЕРГЕТИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ СОВМЕСТНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

Резюме

Раскрыта синергетическая сущность совместного предприятия как формы когерентного объединения составляющих внешнеэкономических потенциалов разнонациональных партнеров с целью повышения эффективности их участия в международных экономических отношениях за счет генерирования эффекта эмерджентности. Установлена роль совместных предприятий в усилении нелинейности процессов глобализации мировой экономики и формировании новых аттрактивных структур ее развития на современном этапе. Обоснована логика чередования процессов организации и самоорганизации в эволюции совместного предприятия как сложной социально-экономической системы, которая демонстрирует частые отклонения от состояния равновесия и функционирует по принципам нелинейности, открытости, диссипативности. Рассмотрен процесс развития совместного предприятия в контексте теорий бифуркаций, аттракторов и флуктуационных воздействий. Выполнен сравнительный анализ моделей менеджмента совместных предприятий с точки зрения их потенциала к информационному упорядочению системы и противодействию энтропийным тенденциям.

Ключевые слова: аттрактор, бифуркация, эмерджентность, энтропия, самоорганизация, синергизм, совместное предприятие, флуктуация.

Khytra O. V.

Khmelnyskyi National University

THE JOINT VENTURES SYNERGETIC MECHANISM IN GLOBALIZING OF THE WORLD ECONOMY

Summary

Synergistic nature of the joint venture as a form of coherent connection of components of foreign economic potential of multinational partners to improve the efficiency of their participation in international economic relations at the cost of generating an effect of emergency was disclosed. The role of joint ventures in enhancing the nonlinearity of globalization of the world economy and the formation of new attractive structures of their development nowadays were determined. Reasonable combination of logic and self-organization processes in the evolution of the joint venture as a complex socio-economic system that shows frequent deviations from equilibrium and operates on the principles of non-linearity, openness, dissipativity was grounded. The process of the joint venture's development in the light of bifurcations theories, attractors and fluctuating influences was considered. A comparative analysis of management models of joint ventures in terms of their available capacity to organize information systems and counter entropy tendencies was done.

Key words: attractor, bifurcation, emergence, entropy, self-organization, synergy, joint venture, fluctuation.